Lietas arhīva Nr. AA43-0042-20/22
ECLI:LV:ADAT:2020:0306.A420200818.17.S

ADMINISTRATĪVĀ APGABALTIESA

Lieta Nr.A420200818
AA43-0042-20/22

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2020.gada 6.martā

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente Inga Juhņeviča-Knoka,
tiesnesis Māris Vīgants un tiesnese Linda Vīnkalna

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. B/ pieteikumu par Aizsardzības ministrijas 2018.gada 6.marta lēmuma Nr.MV-N/593 atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu, sakarā ar /pers. B/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2018.gada 30.novembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Nacionālo bruņoto spēku (turpmāk – NBS) Gaisa spēku aviācijas bāzes komandiera 2017.gada 14.septembra pavēli Nr.35-p /pers. B/ (turpmāk – pieteicēja) pavēlēts atbrīvot no Gaisa spēku aviācijas bāzes Aviācijas eskadriļas Gaisa kuģu apkopes posma Avionikas nodaļas jaunākā tehniķa amata un atvaļināt no profesionālā dienesta rezervē, izbeidzot profesionālā dienesta līgumu pirms termiņa, pusēm par to vienojoties (turpmāk – Pavēle).

Ar NBS komandiera 2017.gada 8.decembra lēmumu Nr.2/VN/1794 (turpmāk – NBS komandiera lēmums) Pavēle atzīta par pamatotu. Nepiekrītot minētajam lēmumam, pieteicēja to apstrīdēja aizsardzības ministram.

[2] Ar Aizsardzības ministrijas (turpmāk – Ministrija) 2018.gada 6.marta lēmumu Nr.MV-N/593 (turpmāk - Lēmums) atzīts, ka NBS lēmums par pieteicējas ieskaitīšanu rezervē ir tiesisks un pamatots un Ministrijai nav tiesiska pamata to atcelt un pieņemt lēmumu par pieteicējas noņemšanu no militārā dienesta uzskaites. Lēmums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] NBS rīcība, izdodot Pavēli, atbilst Militārā dienesta likuma 42.panta trešajā daļā un 63.panta 1.punktā noteiktajām prasībām. Šīs normas neparedz NBS izvēles brīvību attiecībā uz karavīra ieskaitīšanu vai neieskaitīšanu rezervē. Līdz ar to NBS bija jāizdod obligāts administratīvais akts par pieteicējas atvaļināšanu rezervē. Pieteicējas atvaļināšana rezervē bija atrunāta arī viņas profesionālā dienesta līgumā.

[2.2] Atbilstoši Militārā dienesta likuma 58.panta pirmajai daļai rezerves karavīrs atrodas NBS rezervē līdz brīdim, kad iestājas kāds no Militārā dienesta likuma 68.pantā paredzētajiem apstākļiem. Šis uzskaitījums likumā ir izsmeļošs un nav tulkojams paplašināti. Ņemot vērā, ka attiecībā uz pieteicēju nav iestājies neviens no Militārā dienesta likuma 68.pantā paredzētajiem apstākļiem, Ministrijai nav tiesiska pamata pieņemt lēmumu par pieteicējas noņemšanu no militārā dienesta uzskaites.

[2.3] Apstāklim, ka pieteicēja no saviem līdzekļiem ir apmaksājusi ar viņas profesionālo sagatavošanu saistītos izdevumus, nav izšķirošas nozīmes. Parakstot profesionālā dienesta līgumu, pieteicēja bija apņēmusies pēc atvaļināšanas no profesionālā dienesta turpināt dienestu NBS rezervē, izņemot Militārā dienesta likuma 42.panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos.

Attiecībā uz publisko tiesību līgumiem (t. sk. profesionālā dienesta līgumu) ir piemērojams Civillikuma 1587.pantā nostiprinātais princips *pacta sunt servanda*. Proti, tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējiem pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesības atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otrai zaudējumus. Tādējādi arī mācību izdevumu atlīdzināšana pati par sevi neizslēdz pieteicējas pienākumu pēc atvaļināšanas no profesionālā dienesta turpināt dienestu NBS rezervē.

[2.4] Likumam pretēja lēmuma pieņemšana, pamatojot to ar samērīguma apsvērumiem, ir pieļaujama vienīgi izņēmuma gadījumā. Militārā dienesta likumā ietvertajam tiesiskajam regulējumam ir leģitīms mērķis – sabiedrības un valsts drošības interešu aizsardzība. Lai spētu pildīt valsts aizsardzības uzdevumus, NBS miera laikā pastāvīgi jāuztur noteikts sagatavotu karavīru (t. sk. rezerves karavīru) skaits. Ja personu ieskaitīšana NBS rezervē, līdzīgi kā pieņemšana profesionālajā dienestā un iestāšanās Zemessardzē, visos gadījumos notiktu uz brīvprātības pamata, šā mērķa sasniegšana būtu apdraudēta. Tādēļ, paredzot Latvijas pilsoņu tiesības brīvprātīgi iestāties NBS rezervē, likumdevējs vienlaikus bija paplašinājis arī to personu loku, kurām ir pienākums dienēt NBS rezervē.

Militārā dienesta likuma normās ir sabalansētas sabiedrības un indivīda intereses, jo likumdevējs ir noteicis gadījumus, kad rezerves karavīrs tiek atbrīvots no dalības mācībās, atrunājis rezerves karavīra iesaukšanas militārajās mācībās biežumu un ilgumu, kā arī paredzējis karavīra noņemšanu no militārā dienesta uzskaites, ja viņš objektīvu iemeslu dēļ nevar pildīt rezerves karavīra pienākumus.

Ministrija nekonstatē, ka rezerves karavīru pienākumu izpilde varētu radīt pārmērīgu pieteicējas tiesību un interešu ierobežojumu. Personas domas un filozofiskā pārliecība laika gaitā var mainīties. Turklāt izskatāmajā gadījumā Ministrijai nav objektīvas iespējas izvērtēt, cik noturīga ir pieteicējas pacifistiskā pārliecība. Pacifisms ir sabiedriska kustība, līdz ar to personām, kas sevi vēlas šādi identificēt, jābūt izpratnei par to, kas ir pacifisms, kā arī būtu jāveicina šo pacifistisko uzskatu izplatība. Atvaļināšanās no profesionālā dienesta un nevelēšanās iesaistīties militārajās aktivitātēs pati par sevi neapliecina, ka attiecīgā persona tiešām ir pacifists. Pieteicējas iesaukšana militārajā dienestā ir atkarīga no vairākiem apstākļiem un dažādu iemeslu dēļ var arī nenotikt. Attiecīgi pastāv iespējamība, ka pieteicējai nebūs jāiesaistās militārajās aktivitātēs, līdz ar to viņas tiesības uz domas un apziņas brīvību, kā arī tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu netiks aizskartas.

Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka Militārā dienesta likumā noteiktais regulējums būtu vērtējams kā netaisnīgs.

[3] Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicējas pieteikums par Lēmuma atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta par noņemšanu no militārā dienesta uzskaites izdošanu. Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Laikā no 2016.gada 20.janvāra līdz 2016.gada 22.aprīlim pieteicēja apguva NBS organizēto kareivja 1. un 2.līmeņa pamatapmācības kursu NBS Alūksnes kājinieku skolā. 2016.gada marta beigās pieteicējai sākās sāpes iegurnī, 2016.gada 1.aprīlī viņa vērsās pēc medicīnas darbinieku palīdzības, bet tie neko nozīmīgu nekonstatēja. Pieteicēja turpināja kājinieku apmācības programmu, bet sāpes iegurnī radīja kustību traucējumus un ciešanas pie ikvienas fiziskas slodzes. 2016.gada 14.aprīlī NBS mediķi nosūtīja pieteicēju uz Alūksnes slimnīcu, bet tajā strādājošais radiologs kļūdaini nolasīja izmeklējuma datus un nekonstatēja, ka sāpes iegurnī un kustību ierobežojumi ir iegurņa lūzuma dēļ. Tikai 2016.gada 28.aprīlī ārsti atklāja, ka NBS mācību laikā pieteicēja ir ieguvusi abu iegurņa kaulu apakšējo zaru, abu augšējo zaru un krusta kaula stresa lūzumus. To dēļ pieteicējai bija nepieciešama ilgstoša ārstēšana. Pieteicējai tika noteikta darbnespēja no 2016.gada 29.aprīļa līdz 2017.gada jūlijam. No 2017.gada 3.aprīļa līdz 2018.gada 3.aprīlim stresa lūzumu un ar to sekām saistīto traucējumu dēļ pieteicējai bija noteikta 3.invaliditātes grupa.

Pēc ilgstošas darbnespējas un invaliditātes iegūšanas, pieteicēja izlēma darbu NBS neturpināt, tādēļ 2017.gada 14.septembrī vienojās ar NBS par profesionālā dienesta izbeigšanu. Pieteicēja veica samaksu 820,70 *euro* apmērā par NBS nodrošināto kareivja pamatapmācību saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumu Nr.953 "Kārtība, kādā profesionālā dienesta karavīru nosūta uz izglītības iestādi dienesta pienākumu izpildei nepieciešamās izglītības iegūšanai un sedz mācību izdevumus, kā arī šo izdevumu atmaksāšanas kārtība" 12.punktu.

[3.2] Salīdzinoši īsajā militārā dienesta laikā (dienestā iegūstot gan fizisku kaitējumu, gan psihiskas traumas) pieteicējā nostiprinājās pacifistiska pārliecība un pārliecība, ka viņai nekāda veida militāra darbība nav pieņemama. Militārā darbība ierobežo pieteicējas apziņas brīvību. Tādējādi arī Lēmums ierobežo pieteicējas pārliecības un apziņas brīvības tiesības, kuru aizsardzība ir noteikta Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 99.pantā un Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencijas) 9.panta pirmajā daļā. Valstij ir jāgarantē šo tiesību aizsardzība un tā nedrīkst veikt pasākumus, kas šo tiesību īstenošanu ierobežo nepamatoti, proti, neievērojot Satversmes 116.pantā un Konvencijas 9.panta otrajā daļā noteiktos tiesiskos nosacījumus.

Satversmes 99.pantā un Konvencijas 9.pantā noteikto tiesību īstenošana nav iespējama, ja pieteicējai ir obligāti jābūt kareivei profesionālā dienesta rezervē un viņai nav nekādas iespējas atteikties no dalības militārajā dienestā. Viņas vienīgā iespēja ir censties iegūt kādas citas valsts pilsonību un tādējādi pasargāt sevi no dienesta NBS.

[3.3] Ministrija pamatoti norāda, ka Militārā dienesta likuma 42.panta trešā daļa un 63.panta 1.punkts neparedz NBS izvēles brīvību attiecībā uz karavīra ieskaitīšanu vai neieskaitīšanu rezervē. Tomēr kļūdains ir Ministrijas secinājums, ka Pavēle ir tiesiska un pamatota. Spriest par šāda lēmuma tiesiskumu var tikai tad, ja saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 4.pantā un 10.pantā noteikto iestāde administratīvajā procesā piemēro ārējos normatīvos aktus, starptautisko tiesību normas, kā arī vispārējos tiesību principus. Lēmumā nav analīzes, kas ļautu pārliecināties, kā ir piemērotas Satversmes un Konvencijas tiesību normas.

Lai arī Lēmumā Ministrija ir analizējusi apstrīdēšanas iesniegumā ietverto norādi uz nepamatotu pamattiesību ierobežojumu, Ministrijas argumenti neļauj pārliecināties par to, ka ar likuma normu noteiktais ierobežojums konkrētajā gadījumā ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, ka tas ir samērīgs un ka likumā ietverto mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem līdzekļiem.

Ministrija norāda, ka NBS miera laikā patstāvīgi ir jāuztur noteikts sagatavotu karavīru (t.sk. rezerves karavīru) skaits, bet nesniedz datus, kas ļautu pārbaudīt, ka šo uzdevumu NBS nevarētu izpildīt bez pieteicējas ieskaitīšanas rezervē. Tāpat nav pamata uzskatīt, ka nodrošināt šo karavīru skaitu nevar, ja tiem indivīdiem, kuriem militāra darbība nav pieņemama pārliecības dēļ, neuzliek pienākumu piedalīties militārā dienestā. Ministrija ir ignorējusi faktu, ka militārais dienests Latvijā nav obligāts nevienam, jo militāro darbību valsts ir izvēlējusies risināt ar profesionāla dienesta un zemessardzes organizēšanu.

Nav zināmi tādi dati, kas ļautu secināt, ka esošā valsts aizsardzības organizācija nav efektīva un nenodrošina valstij nepieciešamo mērķu sasniegšanu. Publiski paustā Ministrijas informācija liecina, ka NBS pienācīgi veic likumā noteikto uzdevumu izpildi. Tāpēc uzskatīt, ka ir nepieciešams ierobežot Satversmē noteiktās pamattiesības tādēļ, ka bez šāda ierobežojuma būtu apdraudēta NBS darbība, nav pamata.

[3.4] Ministrija kļūdaini secina, ka pieteicējas pārliecība varētu mainīties un tā Ministrijai būtu objektīvi jāizvērtē.

Tāpat Lēmumā norādīts, ka pieteicējas iesaukšana militārajā dienestā ir atkarīga no vairākiem apstākļiem, bet tos nemin. Ministrija pieļauj iespējamību, ka iesaukšana varētu nenotikt, tomēr pieteicēja kā privātpersona šādus apgalvojumus pārbaudīt un savu rīcību plānot nevar.

[4] Ar Administratīvās rajona tiesas 2018.gada 30.novembra spriedumu pieteicējas pieteikums par NBS komandiera lēmuma atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu ir noraidīts. Spriedumā norādīts turpmāk minētais.

[4.1] Tiesa konstatēja, ka pieteicējas mērķis, vēršoties tiesā, ir viņai labvēlīga administratīvā akta izdošana, ar kuru pieteicēja tiktu noņemta no militārā dienesta uzskaites (Militārā dienesta likuma 68.pants), jo viņai nav pieņemama nekāda veida militārā darbība. Tiesa secināja, ka pieteicējai nelabvēlīgās tiesiskās sekas radījis tieši NBS komandiera lēmums nevis Lēmums. Līdz ar to tiesa precizēja prasījuma priekšmetu, norādot, ka tiesā izskatāms pieteicējas prasījums par NBS komandiera lēmuma atcelšanu un par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicēja tiktu noņemta no militārā dienesta uzskaites.

[4.2] Lietā nav strīda, ka pieteicēja NBS Kājnieku skolā pamatapmācību laikā 2016.gadā ieguva fiziskās veselības traucējumus (iegurņa un astes kaulu lūzumi bez nobīdes). Tāpat no medicīniskās dokumentācijas iziet, ka, fizisko veselības traucējumu nozīmībai mazinoties, palielinājās garīgu traucējumu izpausmju nozīmīgums, vienlaikus garīgo traucējumu stādītā diagnoze nav papildus (slimnīcā) precizēta.

Attiecīgi pēc ilgstošas darbnespējas pieteicēja izlēma dienesta attiecības NBS neturpināt, vienojoties ar NBS komandieri par profesionālā dienesta līguma izbeigšanu pirms termiņa saskaņā ar Militārā dienesta likuma 43.panta pirmo daļu.

Vienlaikus, kā izriet no Pavēles, pieteicēja atvaļināta no profesionālā dienesta rezervē, pamatojoties uz Militārā dienesta likuma 42.panta trešo daļu. Pieteicēja nepiekrīt Pavēlei daļā par atvaļināšanu militārā dienesta rezervē, kā arī lūdz pieņemt lēmumu par militārā dienesta attiecību pilnīgu izbeigšanu (noņemšanu no militārā dienesta uzskaites saskaņā ar Militārā dienesta likuma 68.pantu).

Līdz ar to konkrētajā lietā ir pārbaudāms, vai pieteicēja pamatoti atvaļināta no profesionālā dienesta rezervē un vai pastāv tiesību normās noteiktie priekšnoteikumi pieteicējas noņemšanai no militārā dienesta uzskaites.

[4.3] Tiesa izvērtēja NBS komandiera lēmuma tiesiskumu.

Pieteicēja atvaļināta no profesionālā dienesta, jo puses vienojušās izbeigt profesionālā dienesta līgumu pirms termiņa atbilstoši Militārā dienesta likuma 42.panta pirmās daļas 3.punktam.

Tiesa norādīja, ka Militārā dienesta likuma 42.panta otrajā daļā likumdevējs uzskaitījis gadījumus, kad karavīru, atvaļinot no profesionālā dienesta, noņem no militārā dienesta uzskaites. Pārējos atvaļināšanas gadījumos karavīru atvaļina militārā dienesta rezervē, kas izriet no Militārā dienesta likuma 42.panta trešās daļas.

Tiesa secināja, ka Militārā dienesta 42.panta trešā daļa paredz obligātā administratīvā akta izdošanu par karavīra atvaļināšanu militārā dienesta rezervē, ja vien nav iestājušies otrajā daļā uzskaitītie gadījumi.

[4.4] Lietā nav strīda, ka attiecībā uz pieteicēju nav iestājies Militārā dienesta likuma 42.panta otrajā daļā minētais gadījums par maksimālā vecuma sasniegšanu vai dienesta pakāpes atņemšanu.

Lietā ir konstatējams, ka faktiskais iemesls, kādēļ pieteicēja nolēmusi pirms termiņa izbeigt militārā dienesta attiecības, ir apmācību laikā gūtās fiziskās traumas, kas radījušas fiziskās veselības traucējumus, kā arī garīgo traucējumu izpausmes. Līdz ar tiesa izvērtēja pieteicējas veselības stāvokli atvaļināšanas brīdī, proti, vai pieteicēja atzīstama par nederīgu militārajam dienestam veselības stāvokļa dēļ.

Atsaucoties uz NBS Medicīnas nodrošinājuma centra Ambulatorā medicīniskās ekspertīzes komisijas 2016.gada 13.oktobra aktā norādīto, tiesa secināja, ka pieteicēja ir atzīta par ierobežoti derīgu militārajam dienestam miera laikā.

No Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas 2017.gada 29.septembra lēmuma Nr.12-2017-806 izriet, ka pieteicējai konstatēts veselības traucējuma izraisīts viegls fizisko, kā arī mērens garīgo un vispārējo darbaspēju ierobežojums. Veselības traucējumu sākotnēji izraisīja fiziskās slodzes rezultātā izveidojušies iegurņa un astes kaulu lūzumi (bez novirzes), kuru nozīmībai mazinoties, palielinājās garīgu traucējumu izpausmju nozīmīgums. Garīgo traucējumu stādītā diagnoze nav papildus (slimnīcā) precizēta.

Ņemot vērā ministrijas pārstāves un pieteicējas pārstāves tiesas sēdē skaidroto par medicīniskās pārbaudes veikšanu diagnozes precizēšanai, tiesa secināja, ka, neesot medicīniskajai dokumentācijai, kā arī pieteicējai atsakoties veikt nepieciešamās medicīniskās pārbaudes, Ministrijai nav bijusi iespēja pārliecināties par pieteicējas faktisko veselības stāvokli, lai būtu pamats lemt par pieteicējas noņemšanu no militārā dienesta uzskaites atbilstoši Militārā dienesta likuma 42.panta otrajai daļai. Tiesas ieskatā būtu tikai saprātīgi no pieteicējas sagaidīt aktīvu rīcību veselības stāvokļa precizēšanā, jo pretējā gadījumā iestāde ir saistīta ar obligātā administratīvā akta izdošanu par atvaļināšanu militārā dienesta rezervē. Ja persona atsakās veikt darbības, kas vērstas uz veselības stāvokļa precizēšanu, personai ir jārēķinās ar sekām un tai nav pamata sagaidīt, ka iestāde pieņems vēlamo lēmumu.

Tiesa secināja, ka attiecībā uz pieteicēju nav konstatējama Militārā dienesta likuma 42.panta otrās daļas 2.punktā minētā gadījuma iestāšanās. Līdz ar to iestādei bija tiesisks pamats pieņemt obligāto administratīvo aktu par karavīra atvaļināšanu militārā dienesta rezervē saskaņā ar Militārā dienesta likuma 42.panta trešo daļu.

[4.5] Tiesa atsaucās uz Satversmes tiesas atziņām, ka arī obligāto administratīvo aktu izdošanas gadījumā ir jāievēro samērīguma princips un ka tiesību piemērotājam tiesisko seku samērīgums ir jāapsver ikviena administratīvā akta izdošanas gadījumā un jāizvēlas sekas, kuras sasniedz tiesību mērķi – taisnīgumu. Netipiskajos gadījumos iestādei ir tiesības atkāpties no tiesisko seku īstenošanas. Tomēr šādai atkāpei ir jābūt pamatotai ar īpašiem, uzrādāmiem un pārliecinošiem argumentiem. Viens no šādiem gadījumiem varētu būt samērīguma pārbaude tad, ja ar obligāto administratīvo aktu tiek ierobežotas personas pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra lēmumu lietā Nr.2006-41-01).*

Tiesa, izvērtējot pieteicējas pārstāves pieteikumā un tiesas sēdē paustos argumentus, ka atrašanās militārā dienesta rezervē un jebkāda veida līdzdalība militārā darbībā nākotnē ir pretrunā viņas pacifistiskajai pārliecībai un ierobežo viņas apziņas brīvību, ko garantē Satversmes 99.pants, nekonstatēja, ka pieteicējas atvaļināšana rezervē ierobežotu viņas apziņas brīvību.

[4.5.1] Satversmes 99.pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.

Panta pirmajā teikumā ir uzskaitītas trīs brīvības: 1) domas, 2) apziņas un 3) reliģiskās pārliecības brīvība, kas sniedz vienotu pamattiesību kā personām ar noteiktu reliģisku pārliecību, tā arī personām ar savrupu filozofisku pasaules skatījumu vai personām ar ateistisku un agnostisku pārliecību. Tomēr, ņemot vērā Satversmes 100.pantu, kas sniedz tiesības uz vārda brīvību, konkrētā panta aizsardzība pamatā ir attiecināma uz reliģijas brīvību. Ateistiskās un agnostiskās pārliecības aizsardzība tiek ietilpināta negatīvās reliģijas brīvības (tiesībā neticēt) jēdzienā. Atsevišķi izdalīt kādu pasaules skatījumu vai uzskatu (vācu *Weltanschauung, Weltansicht*, angļu *worldview*) būtu praktiski neiespējami, jo arī atteikšanos no vakcinēšanās var pielīdzināt domas brīvībai. Filozofiskie virzieni ir neskaitāmi. Turklāt filozofiskas biedrības (*Weltanschauungsvereine*) bieži kultivē uzskatus, kas pielīdzināmi reliģiskajiem uzskatiem. Politisku, pacifistisku un citu uzskatu (piemēram, komunistisku, nacionālsociālistisku utt.) paušanu (manifestāciju) sargā citi Satversmes panti. Ņemot vērā panta *ratio legis*, lai varētu ar vienu terminu vienlaikus apzīmēt 99.panta pirmā teikuma trīs brīvības, komentāros tiks lietots jēdziens „reliģijas brīvība", kas jāsaprot kā cilvēktiesību kataloga pirmās paaudzes vienota cilvēktiesība, kas garantē ikviena tiesības praktizēt kultu, pielūgt/nepielūgt Dievu saskaņā ar savu sirdsapziņu un darboties, pamatojoties ar savu pārliecību (pozitīvās reliģijas brīvības tiesības). Izšķiršanās komentāros lietot jēdzienu „reliģijas brīvība" (*freedom of religion, religious liberty*) ir saistāma ar nepieciešamību terminoloģiski izvēlēties vienu no daudzajām izplatītajām definīcijām, kas pildītas ar atšķirīgu saturu un dažādi tulkojamas, tādējādi cenšoties aptvert visas citas definīcijas (*sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 320.lpp.*).

No iepriekš minētā tiesa secināja, ka Satversmes 99.panta saturā nav ietverta politisku, pacifistisku un citu uzskatu (piemēram, komunistisku, nacionālsociālistisku utt.) paušanas (manifestāciju) aizsardzība, to sargā citi Satversmes panti. Proti, Satversmes 100.pants garantē ikvienam tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus.

[4.5.2] Tiesa izvērtēja, vai pieteicējas atrašanās militārā dienesta rezervē ierobežo viņas tiesības uz vārda brīvību, tai skaitā paust pacifistiskus uzskatus atbilstoši pārliecībai. Izvērtējot to, kādus pienākumus sevī ietver militārā dienesta rezerve un vai tie kādā veidā ierobežo pieteicējas tiesības uz vārda brīvību, tiesa atsaucās uz Militārā dienesta likuma 65.panta pirmajā un otrajā daļā rezerves karavīram noteiktajiem pienākumiem, likuma 66.panta pirmajā, otrajā un astotajā daļā noteikto, ka rezerves karavīru var iesaukt uz kārtējām vai pārbaudes militārajām mācībām NBS vienībās. Tiesa secināja, ka rezerves karavīram ir pienākums ierasties uz militārajām mācībām pavēstē noteiktajā vietā un laikā, ja vien nav konstatējami astotajā daļā minētie gadījumi. Militārā dienesta likuma 66.panta pirmā un otrā daļa nesatur imperatīvas normas, proti, rezerves karavīru var iesaukt, tātad likumdevējs lietderības apsvērumu izvērtējumu katrā konkrētajā gadījumā nodevis kompetentās iestādes ziņā.

Kā izriet no Ministrijas rakstveida paskaidrojumiem tiesai, ņemot vērā pieteicējai noteikto invaliditāti un Militārā dienesta likuma 66.panta astotās daļas 1.punktā noteikto ierobežojumu, pieteicējas iesaukšana uz militārajām mācībām miera laikā nav plānota. Pastāvot šādiem apstākļiem, pieteicējas iesaukšana militārajā dienestā ir iespējama tikai mobilizācijas gadījumā, ja vien neīstenosies kāds no Militārā dienesta likuma 68.pantā paredzētajiem gadījumiem, piemēram, pieteicēja veselības stāvokļa dēļ tiks atzīta par nederīgu militārajam dienestam. Arī tiesas sēdē Ministrijas pārstāvis apstiprināja, ka nav plānota pieteicējas iesaukšana uz militārajām apmācībām miera laikā.

Vienlaikus tiesa norādīja, ka Militārā dienesta likuma 66.panta astotajā daļā likumdevējs arī noteicis gadījumus, kad karavīru uz kārtējām vai pārbaudes mācībām neiesauc. Tātad kompetentā iestāde ir ierobežota ar likumdevēja noteiktajiem izņēmumiem, iesaucot karavīru uz kārtējām vai pārbaudes mācībām.

Līdz ar to tiesa secināja, ka konkrētajā situācijā pieteicējas atrašanās NBS karavīru rezervē faktiski nozīmē to, ka nekādas darbības, kas saistītas ar militārismu viņai ikdienā (miera laikā) nav jāveic, proti, apmācībās miera laikā viņu saskaņā ar Ministrijas norādīto nav plānots iesaistīt, savukārt mobilizācijas gadījumā (ja tāda iestāsies), pieteicējas iesaukšana militārajā dienestā ir iespējama, ja vien neīstenosies kāds no Militārā dienesta likuma 68.pantā paredzētajiem gadījumiem, piemēram, pieteicēja veselības stāvokļa dēļ tiks atzīta par nederīgu militārajam dienestam.

Ievērojot iepriekš minēto, tiesa nekonstatēja, ka atrašanās NBS militārā dienesta rezervē nebūtu savietojama vai ierobežotu pieteicējas pacifistisko pārliecību un no tās izrietošu viedokļa paušanu, pat, ja pieteicēja to aktīvi darītu. Tāpat nav konstatējams, ka rezerves karavīra pienākumu izpilde radītu jebkādu citu iespējami nesamērīgu pieteicējas tiesību un interešu ierobežojumu.

[4.5.3] Attiecībā uz pieteicējas argumentiem par pacifistisko pārliecību tiesa norādīja uz jēdziena pacifisms saturu (*pieejams: https://lv.wikipedia.org/wiki/Pacifisms*). Ievērojot, ka pacifisms ir politiska kustība, personām, kas sevi vēlas šādi identificēt, jābūt izpratnei par to, kas ir pacifisms, kā arī būtu jāveicina šo pacifistisko uzskatu izplatība. Tiesa kā būtisku apstākli norādīja, ka nedz no pieteikumā minētajiem argumentiem, nedz tiesas sēdē sniegtajiem paskaidrojumiem neizriet, kā izpaužas pieteicējas pacifistiskā pārliecība, vien skaidrots, kas ir tās rašanās pamats, proti, militārajā dienestā gūtā negatīvā pieredze.

Tiesas ieskatā, personai izvirzot argumentu par Satversmes garantēto pamattiesību aizskārumu, ir attaisnojama prasība personai sniegt detalizētāku pamatojumu. Citiem vārdiem, nepietiek vien ar apgalvojumu, ka pieteicējai pēc militārā dienesta pamatapmācībām ir radusies pacifistiska pārliecība. Turklāt vērā ņemams, ka pieteicēja sekmīgi apguvusi kareivja pamatapmācības kursa mācību programmas. Līdz ar to tiesai nav informācijas (pieteicējas pārstāve tiesas sēdē nevēlējās tos precizēt), par tiem iemesliem, kas pieteicējā radījuši pacifistisku pārliecību. Tiesa secināja, ka pieteicēja nedz pieteikumā, nedz tiesas sēdē nav norādījusi uz tādiem apstākļiem, kas ļautu pārliecināties, ka viņas nevēlēšanās atrasties NBS militārā dienesta uzskaitē tik tiešām ir saistīta ar pietiekami nopietnu un noturīgu pacifistisko pārliecību, kura nav savienojama ar rezerves karavīram noteiktajiem pienākumiem un kuras ierobežošana pieteicējai varētu radīt smagas garīgās ciešanas.

Atvaļināšanās no profesionālā dienesta un nevelēšanās iesaistīties militārajās aktivitātēs pati par sevi neapliecina, ka attiecīgā persona tiešām ir pacifists. Izvērtējot pieteikumu un sniegtos paskaidrojumus, tiesai radies priekšstats, ka pieteicēja nevis nosoda karu kā tādu un cīnās par tā nepieļaušanu (pacifisms), bet nespēj sevi nākotnē sasaistīt ar militāro darbību, jo izjūt subjektīvu nepatiku (nav precizēti nepatikas cēloņi) pret militārām darbībām.

[4.6] Tiesa norādīja, ka pieteicēja, 2016.gada 20.janvārī noslēdzot profesionālā dienesta līgumu, bija informēta, ka pēc atvaļināšanas no profesionālā

dienesta turpināms dienests NBS rezervē, izņemot Militārā dienesta 42.panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos (līguma 3.6.apakšpunkts).

Rezumējot tiesa nekonstatēja, ka ar obligāto administratīvo aktu tiktu ierobežotas pieteicējas pamattiesības, kas nostiprinātas Satversmes 100.pantā, kas attiecīgi būtu bijis pamats iestādei atkāpties no Militārā dienesta likuma 42.panta trešajā daļā noteikto tiesisko seku īstenošanas. Tāpat minētā norma piemērojama kopsakarā ar Militārā dienesta likuma 63.panta otro daļu, kas imperatīvi nosaka, ka rezerves karavīros ieskaita karavīrus, kuri atvaļināti no profesionālā dienesta, ja viņi sekmīgi apguvuši kareivja pamatapmācības kursu individuālās apmācības līmenī un nav noņemti no militārā dienesta uzskaites (1.apakšpunkts). Lietā nav strīda, ka pieteicēja NBS komandiera lēmuma izdošanas laikā atbilda arī šiem nosacījumiem. Līdz ar to minētais NBS komandiera lēmums atzīstams par tiesisku, savukārt pieteicējas prasījums par tā atcelšanu noraidāms.

[4.7] Tiesa pārbaudīja, vai pastāv priekšnoteikumi labvēlīga administratīvā akta, ar kuru pieteicēja tiktu noņemta no militārā dienesta uzskaites, izdošanai.

[4.7.1] Tiesa atsaucās uz tiesu prakses atziņām, ka, izskatot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai neatkarīgi no iestādes lēmumā (atteikumā) ietvertā pamatojuma ir objektīvi jāizvērtē, vai pieteicējam ir tiesības uz labvēlīgu administratīvo aktu. Konstatējot, ka kāds labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikums nav iestājies, tiesai nav pamata apmierināt prasījumu (*sk. Augstākās tiesas 2007.gada 12.aprīļa spriedumu lietā Nr.SKA-118/2007*).

[4.7.2] Atbilstoši Militārā dienesta likuma 58.panta pirmajai daļai no profesionālā dienesta atvaļinātais karavīrs stājas militārā dienesta rezerves uzskaitē NBS rezerves uzskaites struktūrvienībā. Savukārt gadījumus karavīra noņemšanai no militārā dienesta uzskaites noteic Militārā dienesta likuma 68.pants.

Lietā nav strīda par to, ka attiecībā uz pieteicēju nav iestājies neviens no šajā pantā uzskaitītajiem gadījumiem, tai skaitā, pieteicēja veselības stāvokļa dēļ nav atzīta par nederīgu militārajam dienestam, jo pieteicēja atteikusies veikt nepieciešamās veselības pārbaudes un līdz ar to sākotnējā diagnoze nav precizēta. Līdz ar to tiesa secināja, ka nepastāv pamats pieteicējai labvēlīga administratīvā akta izdošanai, ar kuru viņa tiktu noņemta no militārā dienesta uzskaites.

[4.7.3] Attiecībā uz pieteicējas pārstāves viedokli, ka Militārā dienesta likumā ir konstatējams atklāts likuma robs, tiesa atsaucās uz spriedumā jau iepriekš secināto, ka konkrēto situāciju, kad persona guvusi fiziskas un arī psihiskas traumas pēc pamata apmācībām, likumdevējs ir aptveris ar Militārā dienesta likuma 68.panta 2.punktā ietverto gadījumu, ar veselības stāvokli saprotot gan fiziskos, gan psihiskos traucējumus. Tātad gadījumā, ja persona veselības stāvokļa dēļ atzīta par nederīgu militārajam dienestam, likumdevējs ir paredzējis rezerves karavīra noņemšanu no militārā dienesta uzskaites. Līdz ar to nav pamatots pieteicējas arguments, ka likums neparedz atrisināt gadījumu, kad cilvēks veselības dēļ nevar pildīt rezerves karavīram noteiktos pienākumus.

[4.7.4] Tiesību normas robi un regulējuma robi ir trūkumi likuma regulējuma kopsakarībā. Vai pastāv tiesību normas vai regulējuma robs, izlemjams, vērtējot no paša likuma skatu punkta, no regulēšanas nodoma, no mērķa, ko tas grib panākt, no likumā ietvertiem likumdevēja plāniem. Tas, vai likumdevējs apzinājās regulējuma nepieciešamību vai ne, vai likuma nepilnība ir plānam atbilstoša vai plānam pretēja, bet tomēr ar tiesību tālāk veidošanas metodēm aizpildāma, var tikt izsecināts no likuma izcelšanās vēstures un likuma sistēmas un konteksta, izmantojot iztulkošanas metodes, it īpaši teleoloģisko iztulkošanas metodi.

Tiesību tālāk veidošana ir pieļaujama tikai tad, ja likums uzrāda nepilnību, un šī nepilnība nav apzināts likumdevēja lēmums, t.i., šī nepilnība ir pretēja likuma plānam. Likuma plānam pretēju nepilnību sauc par likuma robu un savukārt tiesību tālāk veidošanu *praeter legem* tādēļ sauc arī par likuma robu aizpildīšanu. Secīgi likuma roba esība ir tiesību tālāk veidošanas *praeter legem* pieļaujamības priekšnoteikums, kas piešķir tiesnesim vai citam tiesību piemērotājam tiesības pašam radīt likumā neesošu normu faktiskā gadījuma izlemšanai (*pieejams: https://tiesibzinatnieks.wordpress.com/tag/praeter-legem-likuma-robs-tiesibu-normas-robs/*).

Konstatējot likuma roba esību, tiesnesim ir tiesības pašam radīt likumā neesošu normu faktiskā gadījuma izlemšanai. Līdz ar to vispirms ir sniedzama atbilde uz jautājumu, vai konkrētajā gadījumā ir konstatējams atklāts likuma robs.

[4.7.5] Tiesa, izvērtējot Militārā dienesta likuma normas, anotāciju, Ministrijas paskaidrojumus kopsakarā ar pieteicējas argumentiem, kā arī noskaidrojot tiesību normas jēgu, pamatojoties uz lietderīgu un taisnīgu mērķi, kas ar attiecīgo tiesību normu jāsasniedz (teleoloģiskā metode), secināja, ka pieteicējas minētā likuma „nepilnība" (likumā iztrūkst norma, kas regulētu gadījumus, kad persona pacifistiskās pārliecības dēļ nevar pildīt rezerves karavīram noteiktos pienākumus un tādēļ ir noņemama no militārā dienesta uzskaites) ir plānam atbilstoša, proti, tā ir apzināts likumdevēja lēmums. Līdz ar to atklāts likuma robs nav konstatējams.

Tiesa norādīja, ka neapšaubāms ir NBS pienākums miera laikā pastāvīgi uzturēt noteiktu sagatavotu karavīru (t.sk. rezerves karavīru) skaitu, lai spētu pildīt valsts aizsardzības uzdevumus. Dienests rezervē ir militārā dienesta miera laika sastāvdaļa. Šāda virsmērķa vadīts likumdevējs Militārā dienesta likumā ir ietvēris XII nodaļu, kas regulē ar NBS rezervi un tās pienākumiem saistītus jautājumus. Minētajā nodaļā cita starpā ir ietverti gadījumi, kad rezerves karavīrs un rezervisti ir noņemami no militārā dienesta uzskaites (Militārā dienesta likuma 68.pants). Tādejādi secināms, ka rezerves karavīrs atrodas NBS rezervē līdz brīdim, kad iestājas kāds no minētajā tiesību normā paredzētajiem gadījumiem.

Tiesas ieskatā likumdevējs apzinājis ir vēlējies precīzi un izsmeļoši paredzēt gadījumus, kad karavīrs ir noņemams no militārā dienesta uzskaites. Tam ir saprātīgs un loģisks skaidrojums, proti, likumdevēja mērķis ir maksimāli izvairīties no situācijām, kad NBS uzdevumu izpildei nepieciešamais karavīru skaits būtiski pārsniegs militārā dienesta rezerves uzskaitē esošā personāla skaitu. Citiem vārdiem, tiesiskajam regulējumam par noņemšanu no militārā dienesta uzskaites ir leģitīms mērķis – nodrošināt NBS gatavību, t. sk., pietiekamo karavīru skaitlisko sastāvu, ar valsts aizsardzību un sabiedrības drošību saistīto uzdevumu izpildei kara (krīzes) situācijā.

Tāpat nav pamata uzskatīt, ka likumdevējs nebūtu iedomājies par šāda regulējuma (noņemšana no militārā dienesta pacifistiskas (vai citas) pārliecības dēļ) nepieciešamību. Iepriekš minēto apstiprina arī apstāklis, ka Militārā dienesta likuma 15.panta otrajā daļā noteikts, ka karavīram nav tiesību atteikties no militārā dienesta izpildes reliģisku motīvu dēļ, tāpat likumdevējs nav paredzējis Militārā dienesta likumā iespēju rezerves karavīru noņemt no militārā dienesta uzskaites sakarā ar viņam izveidojušos reliģiozo vai kādu citu pārliecību un nevēlēšanos pildīt likumā noteiktos pienākumus sabiedrības labā. Citiem vārdiem, likumdevējs nav vēlējies pieļaut situāciju, ka rezerves karavīrs noņemams no militārā dienesta uzskaites pārliecības dēļ, jo tas ar lielu varbūtību varētu izraisīt ievērojamu rezerves karavīru skaita samazināšanos, aizbildinoties ar pacifistisko pārliecību, kas negatīvi ietekmētu valsts aizsardzības spējas un sabiedrības drošību kara (krīzes) gadījumā.

Tiesa atzina par pamatotu Ministrijas paskaidrojumu, ka gadījumā, ja personu ieskaitīšana NBS rezervē, līdzīgi kā pieņemšana profesionālajā dienestā un iestāšanās Zemessardzē, visos gadījumos notiktu uz brīvprātības pamata, šā mērķa sasniegšana būtu apdraudēta. Par to liecina arī tas, ka likumdevējs, paredzot Latvijas pilsoņu tiesības brīvprātīgi iestāties NBS rezervē, vienlaikus paplašināja arī to personu loku, kurām ir pienākums dienēt NBS rezervē (*sk. 2017.gada 16.novembra grozījumus Militārā dienesta likuma 63.pantā*).

[4.7.6] Saistībā ar pieteicējas pacifistisko pārliecību tiesa atsaucās uz iepriekš secināto, ka nav konstatējams, ka Militārā dienesta likuma normas, kas uzliek rezerves karavīram noteiktos pienākumus, nesamērīgi ierobežotu pieteicējas tiesības paust šādu pārliecību.

Saskaņā ar Satversmes 116.pantā un Konvencijas 9.panta otrajā daļā noteikto personas tiesības paust savu pārliecību nav vērtējamas kā absolūtas, un likumā norādītajos gadījumos tās var tikt samērīgi ierobežotas, lai sasniegtu leģitīmu mērķi. Tiesa secināja, ka pašreizējais tiesiskais regulējums, kurā paredzēti gadījumi, kad rezerves karavīrs noņemams no militārā dienesta uzskaites, atbilst izvirzītajam leģitīmajam mērķim un uzskatāms par samērīgu, jo sabalansē indivīda intereses un sabiedrības intereses valsts aizsardzībā un drošībā.

[4.7.7] Militārā dienesta likuma 68.pants atbilst Satversmei un starptautisko tiesību normām, līdz ar to tiesa nesaskatīja pamatu vērsties ar motivētu pieteikumu Satversmes tiesā un noraidīja pieteicējas pārstāves lūgumu par to.

Tiesa atzina, ka, nekonstatējot likuma roba esību, tiesnesim nav arī tiesības pašam radīt likumā neesošu normu faktiskā gadījuma izlemšanai.

Tiesa atzina, ka lietā nav no tiesību normām izrietoša pamata izdot pieteicēja labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru viņa tiktu noņemta no militārā dienesta uzskaites.

[5] Par Administratīvās rajona tiesas spriedumu pieteicēja iesniedza apelācijas sūdzību un rakstveida paskaidrojumus, kuros norādīts turpmāk minētais.

[5.1] Tiesa nav konstatējusi pilnīgi visus izklāstītos iemeslus, kas varētu būt par pamatu pieteicējas noņemšanai no militārā dienesta uzskaites pieteicējas atvaļināšanas brīdī un pašlaik, kad pieteicēja jau ir atvaļināta militārā dienesta rezervē.

Tiesai bija jāizvērtē, vai atvaļināšanas brīdī pieteicēja pamatoti tika atvaļināta militārā dienesta rezervē, pamatojoties uz Militārā dienesta likuma 42.panta trešo daļu, nevis noņemta no militārā dienesta uzskaites, pamatojoties uz šā likuma 42.panta otro daļu un Satversmes 99.pantā un 106.pantā noteiktajām pamattiesībām. Ja tiks atzīts, ka atvaļināšanas brīdī iestādei nebija pamats piemērot minēto tiesību normu un ņemt vērā pieteicējas apziņas brīvību un tiesības izvēlēties nodarbošanos, tad tālāk jāvērtē, vai pieteicēja nebūtu noņemama no militārā dienesta uzskaites tagad kā rezerves karavīrs, pamatojoties uz pieteicējas vēl stiprāk nostiprinājušos pacifistisko pārliecību un tiesībām izvēlēties nodarbošanos.

Pieteicēja uzsver, ka, ņemot vērā veselības stāvokļa uzlabošanos, pieteicēja neuzskata par pamatotu un nelūdz attiecībā uz viņu piemērot Militārā dienesta likuma 68.panta 2.punktu. Taču pieteicēja uzskata, ka, ņemot vērā pieteicējas veselības stāvokli tieši atvaļināšanas brīdī, iestādei bija pamats vērtēt samērīgumu un piemērot Militārā dienesta likuma 42.panta otro daļu, kas nosaka noņemšanu no uzskaites veselības stāvokļa dēļ atvaļināšanas brīdī.

Tiesa pamatoti atsaukusies uz Satversmes tiesas atziņām par samērīgu principa ievērošanu un tā apsvēršanu ikviena administratīvā akta izdošanas gadījumā. Taču tiesa minētās atziņas nav pareizi piemērojusi konkrētajam gadījumam. Saistībā ar Militārā dienesta likuma 42.panta otrajā daļā noteikto tiesa nav izvērtējusi, vai apstāklis, ka atvaļināšanas brīdī pieteicēja bija atzīta par ierobežoti derīgu militārajam dienestam pat miera laikā, nevajadzēja tikt atzītam par netipisku gadījumu Satversmes tiesas atziņu kontekstā, lai attiecībā uz pieteicēju būtu piemērojamam panta otrā, nevis trešā daļa. Bija jāizvērtē, vai labums, ko iegūst sabiedrība no šāda karavīra atvaļināšanas rezervē, ir lielāks, nekā šādas personas tiesību ierobežojums.

Tiesa nemaz nav vērtējusi, vai tika ierobežotas Satversmes 106.pantā noteiktas pamattiesības un Militārā dienesta likuma 42.panta otrajā daļā nepastāv likuma robs, lai tiesa šo tiesību normu tālākveidotu vai vērstos Satversmes tiesā.

[5.2] Tiesa neievēroja objektīvās izmeklēšanas principu un Administratīvā procesa likuma 204.pantu un 247.pantu, detalizēti nenoskaidrojot pieteicējas viedokli par pacifistiskās pārliecības rašanās iemesliem, jo šai informācijai ir izšķiroša nozīme lietā.

[5.3] Tiesa norādīja, ka likumdevējs nav vēlējies pieļaut situāciju, ka rezerves karavīrs noņemams no militārā dienesta uzskaites pārliecības dēļ, jo tas ar lielu varbūtību varētu izraisīt ievērojamu rezerves karavīru skaita samazināšanos, aizbildinoties ar pacifistisko pārliecību, kas negatīvi ietekmētu valsts aizsardzības spējas un sabiedrības drošību kara (krīzes) gadījumā. Karavīru skaita palielināšana nevar tikt panākta ar personu atvaļināšanu dienesta rezervē, kas savu uzskatu un pārliecības dēļ pie jebkuras pirmās iespējas vēlas tikt noņemti no militārā dienesta uzskaites un kuras apzinās, ka savas pārliecības dēļ noteikti nespēs pilnvērtīgi veikt karavīra pienākumus kara (krīzes) situācijā. Šādi netiek sasniegts virsmērķis – nodrošināt valsts aizsardzību un sabiedrības drošību.

[5.4] Ja tiek atzīts par pamatotu tiesas secinājums, ka Militārā dienesta likuma 15.panta otrajā daļā noteiktais apstiprina, ka atklāts likuma robs regulējumam (noņemšanas no militārā dienesta pacifistiksas (vai citas) pārliecības dēļ) nav konstatējams, tiesa nepietiekami un neatbilstoši ir veikusi Militārā dienesta likuma 68.panta atbilstības Satversmei un starptautiskajām tiesību normām izvērtējumu.

Tiesa nepamatoti ir vērtējusi normas atbilstību Satversmes 100.pantam, nevis Satversmes 99.pantam, un kļūdaini definējusi aizskartās pamattiesības. Dienesta laikā pieteicēja nav izjutusi jebkādu negatīvu ietekmi uz viņas vārda brīvību, tāpēc pieteicējai nav saprotams, kāpēc pieteicējas pārliecība tiek vērtēta vārda brīvības aspektā. Satversmes 99.pantā norādītais brīvību uzskaitījums norāda, ka tas nav vērsts tikai uz reliģijas brīvības aizsardzību. Pieteicēja atsaucās uz terminu „apziņa", „brīvība" un „pārliecība" skaidrojumiem un norāda, ka viņai atbilstoši pacifistiskajai pārliecībai nav pieņemami būt jebkādi saistītai ar NBS un jebkurām citām militārām struktūrām.

Nav šaubu, ka likumā paredzētajam ierobežojumam ir tiesisks pamats, jo tas noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, bet nav sniegts novērtējums, vai konkrētais ierobežojums ir attaisnojams ar leģitīmu mērķi, nepieciešamas un samērīgs.

[6] Aizsardzības ministrija ir iesniegusi lietā paskaidrojumus, norādot, ka apelācijas sūdzību uzskata par nepamatotu.

[6.1] Ņemot vērā, ka pieteicēja bija derīga militārajam dienestam un attiecībā uz viņu nav konstatējami citi Militārā dienesta likuma 42.panta otrajā daļā minētie apstākļi, NBS bija pienākums uzņemt pieteicēju militārā dienesta uzskaitē kā rezerves karavīru. Rezerves karavīrs atrodas NBS rezervē līdz brīdim, kad iestājas kāds no likuma 68.pantā paredzētajiem gadījumiem, bet attiecībā uz pieteicēju tādi nav iestājušies.

[6.2] Likumam pretēja lēmuma pieņemšana, pamatojot to ar samērīguma apsvērumiem, būtu iespējama vienīgi izņēmuma gadījumos. Viens no šādiem gadījumiem varētu būt samērīguma pārbaude netipiskā gadījumā, kad ar obligātu administratīvo aktu tiek ierobežotas personas pamattiesības. Ar netipisku gadījumu jāsaprot tāds gadījums, kuru likumdevējs, izdodot attiecīgo normatīvo aktu, nav paredzējis. Vienlaikus jāņem vērā, ka likuma normas vārdiskajam tekstam neatbilstoša lēmuma pieņemšana varētu tikt attaisnota tikai tad, ja pretējā gadījumā lēmums būtu klaji nesamērīgs.

Ministrijas ieskatā pieteicējas „ierobežots derīgums" militārajam dienestam miera laikā un viņas „pacifistiskā pārliecība" nedod pamatu uzskatīt, ka konkrētais gadījums būtu vērtējams kā „netipisks", un līdz ar to būtu pieļaujama atkāpe no Militārā dienesta likuma normām.

Pieteicējas atrašanās militārā dienesta uzskaitē pati par sevi neaizskar viņas tiesības un intereses. Aizskārums varētu rasties vienīgi tad, ja pieteicēja tiktu iesaukta aktīvajā dienestā, tomēr Ministrijas ieskatā to nevar uzskatīt par klaji nesamērīgu. Pieteicēja netiks iesaistīta militārajās aktivitātēs, ja viņas veselības stāvoklis būs neatbilstošs aktīvā dienesta izpildei, jo aktīvajā dienestā iesauktā rezerves karavīra veselības stāvoklis un tā derīgums aktīvajam dienestam tiek atkārtoti izvērtēts gan militāro mācību, gan mobilizācijas gadījumā.

Ministrija piekrīt pirmās instances tiesas argumentācijai, ka nav pamata uzskatīt, ka likumdevējs nav iedomājies par tādu situāciju, kad persona nevēlas pildīt aktīvo dienestu pacifistiskas vai citas pārliecības dēļ.

[7] Administratīvā apgabaltiesa, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 304.pantu pirmo daļu, lietu izskata rakstveida procesā.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 112.[1] panta trešo daļu pieteicējas un atbildētājas paskaidrojumi uzklausīti apgabaltiesas sēdē.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījusi lietā esošos pierādījumus un lietas dalībnieku paskaidrojumus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka pieteicējas apelācijas sūdzība ir pamatota un pieteikums ir apmierināms.

[9] Apgabaltiesa konstatē šādus faktiskos apstākļus.

[9.1] 2016.gada 20.janvārī pieteicēja ar Ministriju noslēgusi līgumu Nr.A-12274 par profesionālo militāro dienestu (*lietas 56.-57.lapa*);

[9.2] 2016.gada 10.februārī pieteicēja ar Ministriju noslēgusi līgumu Nr.2273/mc par izglītības iegūšanu kareivju pamatapmācības kursā (*lietas 58.-59.lapa*);

[9.3] 2016.gada 22.aprīlī pieteicējai izsniegta NBS kājnieku skolas apliecība Nr.8014 par to, ka pieteicēja no 2016.gada 20.janvāra līdz 22.aprīlim sekmīgi apguvusi Kareivja 1.līmeņa pamatapmācības kursa un Kareivju 2.līmeņa pamatapmācības kursa mācību programmu (*lietas 17.lapa*);

[9.4] 2016.gada 19.oktobrī izsniegta izziņa Nr.16/178 par to, ka 2016.gada 13.oktobrī NBS Medicīnas nodrošinājuma centra Ambulatorā medicīniskās ekspertīzes komisija veica pieteicējas medicīnisko pārbaudi un noteica, ka saskaņā ar Ministrijas 2007.gada 21.augusta noteikumu Nr.63-NOT „Kārtība, kādā veic medicīnisko pārbaudi miera un mobilizācijas gadījumā personām, kuras pretendē uz karavīra amatiem Nacionālajos bruņotajos spēkos, karavīriem, zemessargu kandidātiem, zemessargiem, rezerves karavīriem un rezervistiem" (turpmāk – noteikumi Nr.63-NOT) Slimību un fizisko trūkumu sarakstu pieteicējas pamatdiagnoze atbilst 56.3.pantam, kapacitāte 4, veselības kategorija C, derīga ierobežoti militārajam dienestam miera laikā; slimība „jā" gūta militārā dienesta laikā, pildot militārā dienesta pienākumus (2016.gada 22.augusta akts Nr.3 par nelaimes gadījumu, kurā cietis karavīrs dienesta laikā) (*lietas 65.lapa*);

[9.5] Pieteicēja 2017.gada 22.augustā iesniegusi iesniegumu NBS Gaisa spēku aviācijas bāzes komandierim par to, ka pieteicēja vēlas izbeigt profesionālā militārā dienesta līgumu pirms termiņa, pusēm vienojoties (*lietas 60.lapa*); Pieteicēja 2017.gada 13.septembrī iesniegusi iesnieguma papildinājumu, lūdzot atvaļināt pieteicēju ar 2017.gada 22.septembri (*lietas 61.lapa*);

[9.6] 2017.gada 14.septembrī NBS Gaisa spēku aviācijas bāzes komandieris, pamatojoties cita starpā uz Militārā dienesta likuma 20.panta piekto daļu, 42.panta pirmās daļas 3.punktu un trešo daļu, izdevis Pavēli atbrīvot pieteicēju no ieņemamā amata un atvaļināt no profesionālā dienesta rezervē, izbeidzot profesionālā dienesta līgumu pirms termiņa pusēm vienojoties. Pavēlē noteikts pavēli izpildīt dienā, kad pieteicēja ar ierindas dienesta pavēli tiks izslēgta no vienības personālsastāva saraksta (*lietas 62.lapa*);

[9.7] Pieteicēja 2017.gada 21.septembrī iesniegusi NBS Gaisa spēku aviācijas bāzes komandierim iesniegumu, kurā lūdz mainīt lēmumu par atvaļināšanu rezervē un izbeigt ar pieteicēju profesionālā dienesta attiecības pilnībā, šo lūgumu pamatojot ar dienesta laikā gūtajām fiziska un psihiska rakstura traumām un izveidojošos pacifistisko pārliecību (*atbilstoši pieteicējas pieteikumā un Ministrijas Lēmumā norādītajam*);

[9.8] Ar NBS Gaisa spēku aviācijas bāzes komandiera 2017.gada 22.septembra pavēli Nr.180-D (2.§) pieteicēja 2017.gada 22.septembrī izslēgta no Gaisa spēku aviācijas bāzes Aviācijas eskadriļas personālsastāva saraksta un noņemta no visa veida apgādes (*lietas 64., 66.-67.lapa*);

[9.9] Ar NBS Gaisa spēku aviācijas bāzes komandiera 2017.gada 29.septembra vēstuli Nr.2/6-1021 pieteicējai sniegta atbilde uz 2017.gada 21.septembra iesniegumu, kurā norādīts, ka pēc atvaļināšanas rezerves karavīra statuss noteikts saskaņā ar Militārā dienesta likuma 42.panta trešo daļu, jo nav konstatējami nosacījumi, lai saskaņā ar minētā panta otro daļu, kā arī Militārā dienesta likuma 63. un 68.pantu pieteicēju noņemtu no uzskaites. Atvaļinātu karavīru ieskaitīšana NBS rezervē nav pretrunā Satversmes 99 un 106.pantam, jo personai, izdarot izvēli par vēlamo nodarbošanos un darba vietu, jāizvērtē ne tikai konkrētās nodarbošanās specifika, bet arī pienākumi un saistības, kuras noteiktas tiesību aktos, pārtraucot nodarbinātības (dienesta) tiesiskās attiecības.

[9.10] Ar Veselības un darbspējas ekspertīzes ārstu valsts komisijas 2017.gada 29.septembra lēmumu Nr.12-2017-806 pieteicējai noteikta invaliditāte, trešā grupa (*lietas 18-20.lapa*). Lēmumā cita starpā konstatēts, ka NBS sākotnējās militārās apmācības laikā (ilga 3 mēnešus) pieteicēja guva fiziskās veselības traucējumus, kuru dēļ no 2016.gada 29.aprīļa viņai bija noteikta pārejoša darbnespēja un tā turpinājās ilgstoši. No 2017.gada 16.maija pieteicējai atkārtoti noteikta pārejoša darbnespēja;

[9.11] Pieteicēja ar 2017.gada 10.novembra iesniegumu NBS komandierim apstrīdēja Pavēli daļā, kas paredz ieskaitīt pieteicēju NBS rezervē (*lietas 23.-25.lapa*).

[9.12] NBS komandieris ar 2017.gada 8.decembra vēstuli Nr.2/VN/1794 (NBS komandiera lēmums) sniedzis atbildi, informējot, ka piekrīt Pavēlei, NBS Gaisa spēku aviācijas bāzes komandieris ir rīkojies savas kompetences un pilnvaru robežās atbilstoši normatīvo aktu prasībām, un apstrīdēšanas kārtības nenorādīšana neierobežo apstrīdēt lēmumus Administratīvā procesa likuma 79.panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā. Tāpat norādīts, ka pieteicējai ir tiesības šo atbildi un pieņemtos lēmumus apstrīdēt aizsardzības ministram viena mēneša laikā no atbildes saņemšanas brīža (*lietas 26.lapa*).

[9.13] Pieteicēja 2018.gada 12.janvārī iesniedza iesniegumu aizsardzības ministram, apstrīdot NBS komandiera lēmumu, ar kuru atstāta spēkā Pavēle daļā par pieteicējas ieskaitīšanu rezervē, un lūdzot nodrošināt, ka pieteicēja var īstenot Satversmes 99. un 106.pantā, kā arī Konvencijas 9.pantā garantētās pamattiesības (*lietas 27.-29.lapa*);

[9.14] Ministrija 2018.gada 6.martā pieņēmusi Lēmumu (*lietas 13.-16.lapa*), kurā atzīts, ka NBS lēmums par pieteicējas ieskaitīšanu rezervē ir tiesisks un pamatots, Ministrija nekonstatē, ka rezerves karavīru pienākumu izpilde varētu radīt pārmērīgu pieteicējas tiesību un interešu aizskārumu un ka Militārā dienesta likumā noteiktais regulējums būtu vērtējams kā nesamērīgs. Ievērojot minēto, Ministrija atzina, ka tai nav tiesiska pamata atcelt NBS komandiera lēmumu par pietiecējas ieskaitīšanu rezervē un pieņemt lēmumu par viņas noņemšanu no militārā dienesta uzskaites.

[10] No faktiskajiem apstākļiem lietā konstatējams, ka pieteicēja no 2016.gada 20.janvāra pildīja profesionālo militāro dienestu saskaņā ar profesionālā dienesta līgumu (publisko tiesību līgumu), kas noslēgts starp pieteicēju un Aizsardzības ministriju. Lietā nav strīda, ka ar 2017.gada 22.septembri līgums izbeigts pirms termiņa, pusēm par to vienojoties. Sakarā ar profesionālā dienesta līguma izbeigšanu pirms termiņa pieteicēja ar 2017.gada 22.septembri atvaļināta no profesionālā dienesta, pamatojoties uz Militārā dienesta likuma 42.panta pirmās daļas 3.punktu.

Lietā ir strīds, vai atbildētāja tiesiski un pamatoti, atvaļinot pieteicēju no dienesta ar 2017.gada 22.septembri, nolēma pieteicēju atvaļināt militārā dienesta rezervē, nevis noņemt no militārā dienesta uzskaites (tādējādi pilnībā izbeidzot pieteicējas militāro dienestu).

[11] Apgabaltiesa konstatē, ka pirmās instances tiesa tiesvedību lietā ierosināja par Lēmuma atcelšanu daļā un labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicēja tiktu noņemta no militārā dienesta uzskaites.

Pirmās instances tiesa spriedumā ir atzinusi, ka pieteicējai nelabvēlīgās tiesiskās sekas radījis tieši NBS komandiera lēmums, nevis Lēmums. Līdz ar to pirmās instances tiesa precizēja, ka tiesā izskatāms pieteicējas prasījums par NBS komandiera lēmuma atcelšanu un par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicēja tiktu noņemta no militārā dienesta uzskaites.

Apgabaltiesa, izvērtējot Pavēlē, NBS komandiera lēmumā un Lēmumā ietverto pamatojumu un norādīto apstrīdēšanas kārtību, kopsakarā ar Militārā dienesta likuma 10.panta ceturtajā daļā noteikto regulējumu, secina, ka konkrētajā gadījumā administratīvais akts par pieteicējas atvaļināšanu militārā dienesta rezervē savu galīgo noformējumu ieguvis ar Lēmumu, kuru arī pieteicēja pārsūdzējusi tiesā un par kuru ierosināta tiesvedība. Līdz ar to tiesā ir izvērtējams pieteicējas prasījums par Lēmuma atcelšanu (tas ietver NBS komandiera lēmuma un Pavēles daļā par atvaļināšanu rezervē atcelšanu) un pieteicējas noņemšanu no militārā dienesta uzskaites.

[12] Militārā dienesta likuma 42.panta pirmā daļa noteic karavīra atvaļināšanu no profesionālā dienesta pamatus, tostarp, ka karavīru atvaļina no profesionālā dienesta, izbeidzot profesionālā dienesta līgumu pirms termiņa (panta pirmās daļas 3.punkts).

Militārā dienesta likuma 42.panta otrā daļa noteic, ka, ja karavīrs ir sasniedzis militārā dienesta rezervei noteikto maksimālo vecumu vai ir atzīts par nederīgu militārajam dienestam veselības stāvokļa dēļ, vai viņam ir atņemta dienesta pakāpe, viņu atvaļina, noņemot no militārā dienesta uzskaites.

Minētā panta trešā daļa noteic, ka pārējos atvaļināšanas gadījumos karavīru atvaļina militārā dienesta rezervē.

[13] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 65.panta pirmajai daļai, ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka izdodams konkrēta satura administratīvais akts (obligātais administratīvais akts), iestāde izdod šādu administratīvo aktu.

Apgabaltiesa atzīst, ka Militārā dienesta 42.panta otrā un trešā daļa paredz obligātā administratīvā akta izdošanu par karavīra atvaļināšanu militārā dienesta rezervē, ja vien nav iestājies kāds no panta otrajā daļā uzskaitītiem gadījumiem, kas ir par pamatu obligātā lēmuma pieņemšanai par karavīra noņemšanu no militārā dienesta uzskaites.

Lietā nav strīda, ka attiecībā uz pieteicēju nav iestājies Militārā dienesta likuma 42.panta otrajā daļā minētie gadījumi par maksimālā vecuma sasniegšanu vai dienesta pakāpes atņemšanu.

Pieteicēja paskaidrojumos un apelācijas sūdzībā kā pamatu viņas noņemšanai no militārā dienesta uzskaites atbilstoši Militārā dienesta likuma 42.panta otrajai daļai cita starpā norāda savu veselības stāvokli atvaļināšanas brīdī.

Militārā dienesta likuma 42.panta otrā daļa paredz, ka karavīru atvaļina, noņemot no militārā dienesta uzskaites, ja viņš ir atzīts par nederīgu militārajam dienestam veselības stāvokļa dēļ.

Atbilstoši NBS Medicīnas nodrošinājuma centra Ambulatorā medicīniskās ekspertīzes komisija izziņai (*š ā sprieduma 9.4.apakšpunkts*), pieteicējas veselības stāvoklis bija novērtēts un viņa bija atzīta par derīgu ierobežoti militārajam dienestam miera laikā. Lietā nav strīda, ka līdz

atvaļināšanai pieteicējai netika veikta cita medicīniskā pārbaude, kuras rezultātā komisija būtu saskaņā ar noteikumu Nr.63-NOT 67.1.5.apakpunktu pieņēmusi lēmumu, ka pieteicēja ir nederīga militāram dienestam, noņemt no uzskaites. Līdz ar to pieteicēja nebija atzīta par nederīgu militārajam dienestam veselības stāvokļa dēļ.

Tādējādi attiecībā uz pieteicēju nebija izpildījies neviens Militārā dienesta likuma 42.panta otrā daļā noteiktajiem priekšnoteikumiem atvaļināšanai, noņemot no militārā dienesta uzskaites, un atbilstoši likuma 42.panta trešajā daļā noteiktajam būtu izdodams obligātais administratīvais akts par pieteicējas atvaļināšanu militārā dienesta rezervē.

[14] Vienlaikus bez ievērības nav atstājams, ka pieteicēja uzskata, ka Militārā dienesta likuma 42.panta otrajā daļā noteiktās tiesiskās sekas bija piemērojamas arī attiecībā uz viņu, ņemot vērā pieteicējas pamattiesības uz domas un apziņas brīvību (pieteicēja to raksturo kā pacifistisku pārliecību) un tiesības izvēlēties nodarbošanos, kas nostiprinātas Satversmes 99. un 106.pantā, un samērīguma principu. Un tieši šajā kontekstā viņa norāda apsvērumus par savu veselības stāvokli un principiāliem iebildumiem turpmāk pildīt militāro dienestu uzskatu un pārliecības dēļ.

Likuma jēga ir noteikt tipiskas situācijas, un tās vienādi un taisnīgi noregulēt. Savukārt vispārējie tiesību principi, kas ir vērsti uz taisnīguma īstenošanu, tostarp arī samērīguma princips, var kalpot kā orientieri, likumdevējam nosakot adekvātas tiesiskās sekas (*Levits E. Samērīguma princips un obligātais administratīvais akts, Jurista vārds, 27.03.2007., Nr. 13*).

Līdzšinējā Satversmes tiesas un tai sekojošajā Senāta judikatūrā ir uzsvērta nepieciešamība ikviena administratīvā akta (arī obligātā administratīvā akta) izdošanas gadījumā apsvērt tiesisko seku samērīgumu un izvēlēties tādas sekas, kuras sasniedz tiesību mērķi – taisnīgumu. Samērīguma apvērumi ir pārdomājami arī tad, ja likumdevējs pats izdarījis samērīguma apsvērumus un noteicis obligātu tiesisko seku iestāšanos, tomēr tas izdarāms tikai netipiskos (un tādējādi ārkārtēji retos) gadījumos. Netipiskajos gadījumos iestādei ir tiesības atkāpties no tiesisko seku īstenošanas. Tomēr šādai atkāpei ir jābūt pamatotai ar īpašiem, uzrādāmiem un pārliecinošiem argumentiem. Viens no šādiem gadījumiem varētu būt samērīguma pārbaude tad, ja ar obligāto administratīvo aktu tiek ierobežotas personas pamattiesības (*Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra lēmuma lietā Nr.2006-41-01 15.punkts* un *Senāta 2017.gada 27.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-182/2017(A420408113) 9.punkts un tur norādītā judikatūra*).

[15] Tādējādi izskatāmajā lietā ir pārbaudāms, vai ir konstatējami tādi apstākļi, kas liecinātu, ka, atvaļinot pieteicēju militārā dienesta rezervē (atbilstoši Militārā dienesta likuma 42.panta trešajai daļai), pieteicējas pamattiesības tiek nepamatoti un nesamērīgi ierobežotas un šī ir netipiska situācija, kas būtiski maina tiesību normā paredzētā gadījuma raksturu.

[16] Satversmes 99.panta pirmais teikums noteic, ka ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību.

Šī tiesība ir viena no pirmās paaudzes fundamentālajā cilvēktiesībām līdztekus citām brīvībām. Domas, apziņas un reliģijas brīvība līdz ar vārda, biedrošanās un citām brīvībām un tiesībām cilvēkam ir vitāli nepieciešama, lai varētu justies brīvs. Reliģijas brīvības princips tiek ievērots visās demokrātiskajās valstīs un tiek uzskatīts par vienu no demokrātiskas sabiedrības pamatpostulātiem (*sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 320. un 322.lpp.; kopsakarā ar komentāros vienlaikus norādīto, ka, lai varētu ar vienu terminu vienlaikus apzīmēt 99.panta pirmā teikuma trīs brīvības, komentāros tiek lietots jēdziens „reliģijas brīvība", kas jāsaprot kā cilvēktiesību kataloga pirmās paaudzes vienota cilvēktiesība, kas garantē ikviena tiesības praktizēt kultu, pielūgt/nepielūgt Dievu saskaņā ar savu sirdsapziņu un darboties, pamatojoties uz savu pārliecību*).

Satversmes 99.pantā ietvertās tiesības saistāmas arī ar Satversmes 100.pantā ietvertām tiesībām brīvi paust savus uzskatus. Uzskatu brīvības īstenošana ir atkarīga no 99.pantā ietvertās domu un apziņas brīvības (*sk. turpat 344.lpp.*).

Atklājot Satversmes 99. un 100.panta saturu, jāņem vērā arī starptautiskie cilvēktiesību dokumenti un to piemērošanas prakse, jo Satversmes 89.pants skaidri norāda uz konstitucionālā likumdevēja mērķi panākt Satversmē ietverto cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautiskajām cilvēktiesību normām (*sal. Satversmes tiesas 2018.gada 26.aprīļa sprieduma lietā Nr.2017-18-01 18.punkts*).

Satversmes 99. un 100.pantam līdzīgas normas ietvertas Konvencijas 9. un 10.pantā. Konvencijas 9.panta panta pirmajā daļā noteikts, ka ikvienam cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību; šīs tiesības ietver arī brīvību mainīt savu reliģisko pārliecību vai ticību un nodoties savai reliģijai vai ticībai, kā vienatnē tā kopā ar citiem, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību. Konvencijas 10.pantā noteikts, ka ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no sabiedrisko institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām.

Arī Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 18.panta pirmā daļa noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību. Minēta pakta 19.panta pirmajā daļā noteikts, ka ikvienam ir tiesības netraucēti pieturēties pie saviem uzskatiem.

Eiropas Cilvēktiesību komisija un Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinušas, ka Konvencijas 9.panta pirmā daļa attiecas arī uz dažādām saskanīgām un noturīgām filozofiskām pārliecībām, piemēram, pacifismu vai principiāliem iebildumiem pret militāro dienestu (*sk. Eiropas Cilvēktiesību komisijas ziņojumu lietā „Arrowsmith v the United Kingdom" 69.punktu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2011. gada 7.jūlija spriedumu lietā "Bayatyan v.Armenia", pieteikums Nr.23459/03*). Eiropas cilvēktiesību tiesa vairākās lietās ir vērtējusi, vai ir pieļauts Konvencijas pārkāpums saistībā ar personas pienākumu pildīt obligāto militāro dienestu un atteikšanos no tā ticības vai citu uzskatu dēļ, kā arī ir lēmusi, ka Konvencijas 9.pants ietvert tiesības iebilst militārajam dienestam, ja to motivē nopietns, nepārvarams konflikts starp obligāto dienestu armijā un indivīda sirdsapziņu vai viņa patiesu reliģisko vai citu pārliecību (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2011. gada 7.jūlija spriedumu lietā "Bayatyan v.Armenia" 92.-111.punkts un tur minētā judikatūra*).

Ievērojot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka pacifisms un principiāli iebildumi pret militārā dienesta pildīšanu ietilpst arī Satversmes 99.panta tvērumā.

[17] Kā apsvērumu, kāpēc pieteicējas pamattiesības netiks aizskartas, Ministrija Lēmumā un paskaidrojumos tiesai norāda uz to, ka pieteicējas iesaukšana militārajā dienestā var būt atkarīga no vairākiem apstākļiem, var nenotikt un tādējādi pieteicējai nebūs jāiesaistās militārajās aktivitātēs.

Ievērojot minēto, apgabaltiesa uzskata, ka vispirms ir noskaidrojams, vai karavīra atvaļināšana militārā dienesta rezervē ietver obligātus pienākumus, kas saistīti militārā dienesta pildīšanu, iesaistīšanos militārajās aktivitātēs un pret kuriem persona varētu iebilst savu uzskatu un pārliecības dēļ.

Nacionālo bruņoto spēku likuma 2.panta pirmā daļa noteic, ka Nacionālie bruņotie spēki ir militāro formējumu kopums, kuru veido militāri organizēta, apmācīta un apbruņota tautas daļa.

Nacionālo bruņoto spēku likuma 3.panta pirmā daļa noteic, ka Nacionālos bruņotos spēkus veido: 1) regulārie spēki; 2) Zemessardze; 3) Nacionālo bruņoto spēku rezerve. Minētā panta sestā daļa noteic, ka Nacionālo bruņoto spēku rezervi veido militārajam dienestam pakļautie Latvijas pilsoņi, kas ieskaitīti Nacionālo bruņoto spēku rezervē.

Minētā likuma 5.pants noteic, ka NBS personālsastāvu miera laikā veido: 1) profesionālā dienesta karavīri, kuri pilda dienestu saskaņā ar līgumu; 2) zemessargi; 3) civilie darbinieki; 4) uz kārtējām vai pārbaudes militārajām mācībām iesauktie rezerves karavīri (panta otrā daļa). Personālsastāva komplektēšanu un militārā dienesta gaitu reglamentē speciāls likums (panta trešā daļa).

Militārā dienesta likuma mērķis ir vienotas militārā dienesta gaitas nodrošināšana Nacionālajos bruņotajos spēkos. Saskaņā ar Militārā dienesta likumu militārais dienests ir valsts dienesta veids valsts aizsardzības jomā, kuru pilda karavīrs un kurš ietver aktīvo dienestu un dienestu NBS rezervē (likuma 2.panta 1.punkts). Aktīvais dienests ir militārā dienesta tieša izpilde karavīra statusā, kas ietver profesionālo dienestu, militārā dienesta tiešu izpildi mobilizācijas gadījumā un rezerves karavīru militārās mācības (likuma 2.panta 2.punkts). Dienests NBS rezervē ir rezerves karavīram noteikto pienākumu izpilde (likuma

2.panta 3.punkts).

Militārā dienesta likuma 63.pants noteic, ka NBS rezervi veido rezerves karavīri un rezervisti (panta pirmā daļa). Rezerves karavīros cita starpā ieskaita karavīrus, kuri atvaļināti no profesionālā dienesta (līdz šā likuma spēkā stāšanās brīdim — aktīvā dienesta un ierindas dienesta), ja viņi sekmīgi apguvuši kareivja pamatapmācības kursu individuālās apmācības līmenī un nav noņemti no militārā dienesta uzskaites (panta otrās daļas 1.punkts).

Savukārt Militārā dienesta likuma 65.pants noteic, ka rezerves karavīram ir pienākums mobilizācijas gadījumā izpildīt NBS rezerves uzskaites struktūrvienības izsniegtajā pavēstē noteikto (pirmās daļas 2.punkts), kā arī: 1) ierasties uz militārajām mācībām pavēstē noteiktajā vietā un laikā; 2) ierasties uz medicīnisko pārbaudi pavēstē noteiktajā vietā un laikā; 3) saglabāt un pilnveidot aktīvā dienesta laikā noteiktai militārai specialitātei nepieciešamās kaujas zinības, iemaņas un sagatavotību (panta otrā daļa).

Militāra dienesta likuma 66.pants noteic kārtību, kādā rezerves karavīri iesaucami uz kārtējām un pārbaudes militārajām mācībām. Panta pirmā daļa noteic, ka rezerves karavīru var iesaukt uz kārtējām vai pārbaudes militārajām mācībām NBS vienībās. Taču vienlaikus panta ceturtā daļa noteic, ka intervāls starp kārtējām militārajām mācībām, kurās iesaista rezerves karavīru, nav mazāks par četriem gadiem, kā arī panta astotā daļa noteic konkrētus gadījumos, kuros rezerves karavīru uz kārtējām vai pārbaudes mācībām neiesauc.

Turklāt vēl Lēmuma pieņemšanas laikā Ministru kabineta 2007. gada 20. novembra noteikumu Nr. 779 „Kārtība, kādā rezerves karavīrus un rezervistus reģistrē un uzskaita, rezerves karavīrus iesauc aktīvajā dienestā, kā arī pieprasa un izsniedz informāciju par rezerves karavīriem un rezervistiem" 10. punkts (*bija spēkā līdz 2018.gada 27.maijam*) paredzēja rezerves karavīru pienākumu informēt rezerves uzskaites struktūrvienību par plānoto izbraukšanu no valsts uz laiku, ilgāku par sešiem mēnešiem,- mēnesi pirms došanās uz ārvalstīm (ja objektīvu apstākļu dēļ tas ir iespējams).

Par NBS rezerves uzskaites noteikumu neievērošanu un rezerves karavīra pienākumu nepildīšanu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 200. un 200.[1] pantā ir paredzēta administratīvā atbildība.

Tādējādi no minētajās tiesību normās noteiktā apgabaltiesa secina, ka NBS rezerve ir NBS daļa. Dienests NBS rezervē arī ir militārais dienests. Militārā dienesta rezervē atvaļinātam profesionālā dienesta karavīram (rezerves karavīram) ir jāpilda aktīvais dienests, piedaloties rezerves karavīru kārtējās un pārbaudes militārajās mācībās. Šādas mācības ir regulāras un rezerves karavīrs tajās ir iesaucams ne retāk kā reizi četros gados, ja vien attiecībā uz viņu neattiecas kāds no likumā noteiktiem gadījumiem. Rezerves karavīram ir pienākums šādās militārajās mācībās piedalīties. Turklāt arī ārpus aktīvā dienesta personai ir noteikti pienākumi gan pakļauties militārpersonu pavēlēm ierasties uz mācībām un medicīnisko pārbaudi, gan noteikts pienākums saglabāt un pilnveidot nepieciešamās kaujas zinības, iemaņas un sagatavotību. Savukārt par šo pienākumu neievērošanu tā var tikt sodīta. Līdz ar to nav šaubu, ka persona, atrodoties NBS rezervē kā rezerves karavīrs, ir saistīta ar militāro dienestu, viņa ir padota NBS amatpersonām un viņai ir no tiesību normām izrietoši pienākumi militārā dienesta izpildei.

[18] Kā jau norādīts iepriekš, Militārā dienesta likuma paredz tikai noteiktus gadījumus, kad pēc profesionālā dienesta līguma izbeigšanas un karavīra atvaļināšanas karavīru neiekļauj rezervē (rezerves karavīros). Militārā dienesta likuma normas (20, 42., 43. un 68.pants) nenoteic, ka pēc personas vēlēšanās (tostarp sakarā ar militārā dienesta pienākumu izpildes neatbilstību pārliecībai) var tikt izbeigts profesionālā dienesta līgums un karavīrs atvaļināts no dienesta, neiekļaujot viņu rezervē.

Apgabaltiesa piekrīt, ka Militārā dienesta likuma normu sistēma norāda, ka likumdevējs ir vēlējies precīzi un izsmeļoši regulēt jautājumu par iekļaušanu militārā dienesta rezervē, jo likumdevēja mērķis ir nodrošināt NBS gatavību, tostarp pietiekamu karavīru skaitlisko sastāvu ar valsts aizsardzību un sabiedrības drošību saistīto uzdevumu izpildei kara (krīzes) situācijā, kā arī maksimāli izvairīties no situācijām, kad militārajā dienestā esošā personāla skaits ir būtiski mazāks kā NBS uzdevumu izpildei nepieciešamais karavīru skaits.

Taču apgabaltiesa nesaskata, ka likumdevējs ir izvērtējis un apzinājis Militārā dienesta likuma normās nav paredzējis iespēju atvaļināt karavīru no dienesta, noņemot viņu no militārā dienesta uzskaites un neieskaitot rezerves karavīros, gadījumā, kad militārā dienesta turpināšana neatbilst personas pārliecībai un nesamērīgi ierobežo personas pamattiesības.

Pirmkārt, līdz 2007.gada 1.maijam Obligātā militārā dienesta likums un Militārā dienesta likums noteica, ka Latvijā ir obligātais militārais dienests, kas ietvēra arī dienestu rezervē (Militārā dienesta likuma 2.panta 3.punkts). No 2007.gada 1.maija sakarā ar pāreju uz profesionālu militāru dienestu un atteikšanos no obligātā militārā dienesta Militārā dienesta likumā tika izdarīti grozījumi un tika izslēgta norāde uz šo dienesta veidu, kā arī tika ieviestas izmaiņas NBS rezerves sastāvā (*sk. likumprojekta "Grozījumi Militārā dienesta likumā" anotāciju; http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/DC72DCD5F845DBDEC225723B004F3501?OpenDocument*). Savukārt profesionālais dienests ir militārais dienests, kuru Latvijas pilsonis pilda brīvprātīgi saskaņā ar profesionālā dienesta līgumu (Militārā dienesta likuma 2.panta 4.punkts). Līdz ar to, piesakoties profesionālajā dienestā un noslēdzot publisko tiesību līgumu, ir respektēts personas brīvas gribas aspekts, kas cita starpā ļauj personai arī izvērtēt militārā dienesta atbilstību viņas uzskatiem, reliģiskai vai kādai citai pārliecībai. Tāpat arī likuma 43.panta pirmajā daļā noteiktās tiesības izbeigt profesionālā dienesta līgumu pirms termiņa katrā laikā, pusēm par to vienojoties, ietver personas brīvas gribas aspektu un neizslēdz, ka no karavīra puses līguma izbeigšana var būt motivēta arī ar nevēlēšanos turpināt dienestu sakarā ar militārā dienesta neatbilstību uzskatiem vai pārliecībai.

Ievērojot minēto un to, ka dienests rezervē likumā netiek definēts kā obligātais militārais dienests (likuma anotācijās ietvertā argumentācija arī uz to nenorāda), nav pamata izdarīt secinājumu, ka likumdevējs apzinājis dienestu NBS rezervē bijušam profesionālā dienesta karavīram ir paredzējis kā obligātu pienākumu, neatkarīgi no tā, vai tas atbilst personas pārliecībai un cik lielā mērā tas ierobežo personas pamattiesības.

Otrkārt, apgabaltiesa uzskata, ka arī Militārā dienesta likuma 15.panta otrās daļas norma, kas noteica, ka karavīram nav tiesību atteikties no militārā dienesta izpildes reliģisku motīvu dēļ, nenorāda, ka likumdevējs ir apsvēris šāda regulējuma nepieciešamību.

Apgabaltiesa ņem vērā, ka šāda tiesību norma ir spēkā un nav grozīta jau no likuma spēkā stāšanās brīža 2002.gada 1.jūlijā. Tātad sākotnēji tā tika attiecināta arī uz karavīru, kas pildīja obligāto militāro dienestu. Savukārt saskaņā ar Obligātā militārā dienesta likuma 2.pantu obligātajam militārajam dienestam pakļautajām personām, kuras savu domu, apziņas vai reliģiskās pārliecības dēļ nevarēja pildīt militāro dienestu, obligāto aktīvo militāro dienestu varēja aizstāt ar alternatīvo dienestu.

Turklāt kopsakarā ar iepriekš norādīto, ka profesionālā dienesta karavīrs pienākumus uzsāk pildīt uz brīvprātības pamata, un tiesību normas vietu likuma struktūrā norma interpretējama tādējādi, ka, atrodoties dienestā un pildot pienākumus, reliģiski motīvi nevar būt pamats uzņemto saistību un karavīra pienākumu nepildīšanai. Taču minētā norma neierobežo personu izbeigt dienesta līgumu pirms termiņa, lai turpmāk nebūtu jāpilda militārā dienesta pienākumi, kas ir pretēji personas reliģiskajai vai citai pārliecībai.

Tāpat vēlāk pieņemtie likuma grozījumi un to anotācijās norādītais neliecina, ka atvaļināšanas gadījumā, ieskaitot rezervē, brīvprātības, domu, apziņas vai reliģiskās pārliecības aspekts apzināti netiek ņemt vērā. Var piekrist, ka likumdevējs, paredzot Latvijas pilsoņu tiesības brīvprātīgi iestāties NBS rezervē, vienlaikus paplašināja arī to personu loku, kurām ir pienākums dienēt NBS rezervē (*sk. 2017.gada 16.novembra grozījumus Militārā dienesta likuma 63.pantā*). Taču bez ievērības nav atstājams, ka ar minētajiem grozījumiem šīs personu loks ir paplašināts ar zemessargiem un jaunsargiem, kuri tāpat attiecīgajā dienestā vai kustībā ir iestājušies uz brīvprātības pamata.

[19] Tālāk pārbaudāms, vai konkrētajā gadījumā, atvaļinot pieteicēju rezervē, pieteicējas pamattiesības tiek nesamērīgi ierobežotas un ir pamats atkāpties no tiesību normās noteikto tiesisko seku īstenošanas.

[19.1] No pieteicējas rakstveida paskaidrojumos norādītā un apgabaltiesas sēdē sniegtajiem paskaidrojumiem izriet, ka pieteicējai nav pieņemama un viņas pārliecībai un uzskatiem pretēja ir jebkāda militārā dienesta pienākumu izpilde, saistība ar bruņotajiem spēkiem, karu, konfliktu risināšana ar militārām metodēm un ieroču lietošana. Pieteicēja to raksturo arī kā pacifistisku pārliecību.

Apgabaltiesa atzīst, ka tiesību normās un judikatūrā nav rodama pacifisma definīcija. Taču kā jau tika secināts iepriekš, pacifisms un principiāli iebildumi pret militārā dienesta pildīšanu ietilpst Satversmes 99.panta tvērumā.

Novērtējot pieteicējas argumentāciju par pieteicējas pārliecības un uzskatu ierobežojumu kopsakarā ar apgabaltiesas sēdē sniegtajiem pieteicējas paskaidrojumiem par to, kā šāda pārliecība pieteicējai radusies, ar pamatiemeslu, kāpēc pieteicēja uzsāka profesionālo militāro dienestu (iegūt darbu profesijā, nevis lai kļūtu par profesionālu karavīru Latvijas republikas aizsardzības un neaizskaramības nodrošināšanai militārām metodēm un līdzekļiem), pieteicējas vecumu, neilgo dienesta laiku un saturu (3 mēnešus pieteicēja apguvusi kareivja pamatapmācības kursu mācību programmas un tad sakarā ar nelaimes gadījumu dienesta laikā pieteicējai bijusi ilgstoša darbnespēja un pienākumi atbilstoši profesijai nav veikti; *sk. šā sprieduma 9.3., 9.4., 9.10.apakšpunktu un apgabaltiesas sēdē sniegtos paskaidrojumus*) un iebildumu pret saistību ar militāro dienestu izteikšanas laiku, apgabaltiesa nesaskata pamatu apšaubīt, ka iesniedzējas iebildumi pret militāro dienestu ir motivēti ar patiesu un noturīgu pārliecību un uzskatiem. Secīgi apgabaltiesa atzīst, ka pieteicējas atvaļināšana rezervē (un no tā izrietošā saistība ar militāro dienestu) ierobežo pieteicējas pamattiesības.

Apgabaltiesa uzskata, ka personas domas, apziņas, pārliecības un uzskatu brīvības kontekstā nav izšķirošas nozīmes konkrētu uzskatu vai pārliecības atbilstībai noteiktam definējumam (kas norādīts, piemēram, tiesību zinātnē, skaidrojošās vārdnīcās, enciklopēdijās), tam vai persona ir iekļāvusies kādā organizācijā, kas tādus atbalsta, kā arī tiešiem pierādījumiem par to, vai persona šādus uzskatus, pārliecību iepriekš aktīvi ir paudusi un aizstāvējusi.

Apgabaltiesa arī nepiekrīt Ministrijas apsvērumam, ka atrašanās militārā dienesta uzskaitē rada tikai hipotētisku pieteicējas tiesību ierobežojumu. Pati par sevi atrašanās tādā dienestā, kura darbības metodes un līdzekļi ir pretēji personas uzskatiem un pārliecībai, personas pienākums pakļauties ar šādu dienestu saistītu personu pavēlēm, par kuru neievērošanu persona var tik saukta pie atbildības, pienākums personai saglabāt un pilnveidot nepieciešamās kaujas zinības, iemaņas un sagatavotību, liedz personai brīvi dzīvot un rīkoties atbilstoši viņas pašas uzskatiem un pārliecībai, tādējādi to ierobežojot.

Apgabaltiesa piekrīt, ka tas, ka pieteicēja noslēdza profesionālā militārā dienesta līgumu, norāda, ka sākotnēji pieteicējai nav bijusi šāda pārliecība. Tāpat pieteicējai, noslēdzot profesionālā militārā dienesta līgumu, bija zināms, ka pēc profesionālā dienesta līguma izbeigšanas karavīru atvaļina militārā dienesta rezervē. Taču ir jāņem vērā, ka uzskatu un pārliecības avots ir cilvēks – viņa personība. Personība visas cilvēka dzīves laikā mainās un pilnveidojas un to ietekmē ne tikai pats cilvēks, bet arī viņam apkārt esošā vide, cilvēki, notikumi. Līdz ar to dzīves laikā var mainīties arī personas uzskati un pārliecība. Ievērojot minēto, iepriekš noslēgtais profesionālā militārā dienesta līgums nav atzīstams par tādu apstākli, kas pats par sevi pamatoti liegtu pieteicējai iebilst militārā dienesta turpināšanai.

[19.2] Lai noskaidrotu, vai pamattiesību ierobežojums, kas noteikts ar attiecīgajām Militārā dienesta likuma normām, ir attaisnojams, jāvērtē, vai pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis un vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi.

Apgabaltiesa uzskata, ka Nacionālo bruņoto spēku likuma 2.panta otrās daļas un 6.panta, Militārā dienesta likuma normām un Militārā dienesta likuma un tā grozījumu anotācijās norādītā izriet, ka likumdevēja mērķis ir nodrošināt NBS gatavību, tostarp pietiekamu karavīru skaitlisko sastāvu, ar valsts aizsardzību un sabiedrības drošību saistīto uzdevumu izpildei kara (krīzes) situācijā. Līdz ar to NBS spēkiem ir nepieciešamas miera laikā pastāvīgi uzturēt noteiktu sagatavotu karavīru skaitu, lai spētu pildīt valsts aizsardzības uzdevumus. Secīgi profesionālā dienesta karavīra atvaļināšanas rezervē mērķis ir nodrošināt, ka papildus profesionālajam dienesta karavīriem NBS rīcībā ir arī apmācīti un militāram dienestam derīgi pilsoņi. Tādējādi apstrīdētajās normās ietvertais ierobežojums kalpo tādiem leģitīmajiem mērķiem kā citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības aizsardzība.

Apgabaltiesai nav šaubu, ka ar karavīra atvaļināšanu rezervē šādu mērķi var sasniegt. Taču apgabaltiesa atzīst, ka atbildētāja šo mērķi var sasniegt arī ar pieteicējas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un pieteicējas pamattiesību ierobežojums nav atbilstošs, proti, labums, ko iegūst sabiedrība, nav lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

2017.gadā NBS uzskaitē bija aptuveni 7000 rezerves karavīru (*sk. likumprojekta „Grozījumi Militārā dienesta likumā" anotācijā norādīto; http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/EBED9D52981A6B5BC225811000454DCB?OpenDocument*). Atbilstoši Saeimā 2016.gada 16.jūnijā apstiprinātās Valsts aizsardzības koncepcijas 104.punktā noteiktajam un Ministrijas publiski sniegtajai informācijai NBS miera laikā uztur 17 500 militāri sagatavotus karavīrus, no tiem 6500 profesionālā dienesta karavīrus, 8000 zemessargus un 3000 rezerves karavīrus (*sk. https://lvportals.lv/skaidrojumi/302137-kados-gadijumos-rezerves-karavirus-un-rezervistus-var-nonemt-no-uzskaites-2019; https://www.mil.lv/lv/zinas/sogad-sasniegts-gada-lielakais-profesionalaja-dienesta-pienemto-karaviru-skaits*).

Apgabaltiesa atzīst, ka lietā Ministrija nav sniegusi pārliecinošus apsvērumus un pierādījumus, ka ar valsts aizsardzību un sabiedrības drošību saistīto uzdevumu izpildei un šādu skaitu rezerves karavīru nav iespējams nodrošināt, ja rezerves karavīros netiek ieskaitīti atvaļinātie karavīri, kuriem militārais dienests ir pretrunā viņu pārliecībai. Lai gan Lēmumā Ministrija atsaucas uz to, ka, ja personu ieskaitīšana NBS rezervē visos gadījumos notiktu uz brīvprātības pamata, šā mērķa sasniegšana būtu apdraudēta, konkrētus apstākļus, no kuriem objektīvi izrietētu šāds secinājums, Ministrija nav norādījusi. Savukārt apgabaltiesas sēdē Ministrijas pārstāvju sniegtais paskaidrojums, ka pieteicējas gadījums ir bijis pirmais, kad persona atsakās būt rezervē uzskatu vai pārliecības dēļ, norāda, ka tas ir netipisks gadījums, un mērķi kopumā ir iespējams sasniegts, neierobežojot pieteicējas pamattiesības.

Karavīru atvaļināšana rezervē nodrošina, ka iepriekš apmācītas personas var tikt nekavējoties iesaistītas valsts aizsardzības spēju stiprināšanā, ja rodas nepieciešamība. Tādējādi rezerve nodrošina militārajā dienestā apmācīta personāla saglabāšanu, karavīru militārās pieredzes un zināšanu izmantošanu arī pēc viņu atvaļināšanās no profesionālā dienesta, kā arī viņu spēju uzturēšanu pēc atvaļināšanās no militārā dienesta.

Apgabaltiesa arī no Militārā dienesta likuma 63.panta otrajā daļā, 66.pantā un 67.[1]panta pirmajā daļā noteiktā, kā arī no likumprojekta „Grozījumi Militārā dienesta likumā" anotācijā norādītā (*http://titania.saeima.lv/LIVS12/ SaeimaLIVS12.nsf/0/EBED9D52981A6B5BC225811000454DCB?OpenDocument*) secina, ka NBS rezerves mērķu sasniegšanai ir būtiski, ka personas ir apguvušas pamatapmācības kursu individuālās apmācības līmenī, kā arī piedalīšanās mācībās, zināšanu un spēju uzturēšanai.

Savukārt konkrētajā gadījumā redzams, ka, lai gan pieteicēja sekmīgi ir apguvusi pamatapmācības kuru (*sk. šā sprieduma 9.3.punktu*), pieteicēja līdz atvaļināšanas brīdim sakarā ar ilgstošo darbnespēju nav guvusi papildus zināšanas vai pieredzi, pildot karavīra pienākumus, (*sk. šā sprieduma 9.4. un 9.10.apakšpunktu un pieteicējas sniegtos paskaidrojumus apgabaltiesas sēdē*). Tāpat, ņemot vērā pieteicējas veselības stāvokļa novērtējumu gan uz atvaļināšanas brīdi (*sk. šā sprieduma 13.punktu*), gan vēlāk (*sk. Ministrijas rakstveida paskaidrojumus un Ministrijas pārstāvju paskaidrojumus apgabaltiesas sēdē; lietas 214.-221.lapa*), pieteicēju nav paredzēts iesaukt uz militārajām mācībām. Tādējādi viņas kā karavīra militārās zināšanas un pieredze netiks ne uzturēta, ne attīstīta, ne izmantota sabiedrības drošības aizsardzībai.

Ievērojot minēto, apgabaltiesa secina, ka ar pieteicējas atrašanos rezervē, pretēji viņas uzskatiem un pārliecībai, nekādā veidā netiek nodrošināts NBS rezerves mērķis un nav saskatāms kāds labums, kuru sabiedrība no tā gūst. Turklāt šeit cita starpā jāņem vērā, ka Militārā dienesta likuma 63.panta trešās daļas 2.punktā noteiktais, kas rezervistos sievietes ieskaita tikai tad, ja viņas izsaka šādu vēlmi, kas norāda, ka noteicoši NBS rezerves mērķu sasniegšanā ir, lai tieši vīrieši atrastos NBS rezervē. Apgabaltiesa uzskata, ka leģitīmo mērķi var sasniegt, ja tiek efektīvi, atbilstoši apmācīti profesionālā dienesta karavīri, rezerves karavīri un rezervisti, kuriem esība militārajā dienestā nav pretēja viņu uzskatiem un pārliecībai.

[19.3] Rezumējot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka pieteicējas atvaļināšana rezervē nesamērīgi ierobežo pieteicējas pamattiesības, tādējādi neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska. Tas ir pamats atkāpties no Militārā dienesta likuma 42.panta trešajā daļā noteikto tiesisko seku par ieskaitīšanu rezerves karavīros īstenošanas un Lēmuma (NBS komandiera lēmuma un Pavēles daļā par pieteicējas atvaļināšanu militārā dienesta rezervē) atcelšanai.

Citos atvaļināšanas gadījumos, kad karavīru neieskaita rezerves karavīros, viņu atvaļina, noņemot no militārā dienesta uzskaites (Militārā dienesta likuma 42.panta otrā daļa). Tāpat rezerves karavīros netiek ieskaitīti karavīri, kas noņemti no militārā dienesta uzskaites (Militārā dienesta likuma 63.panta otrās daļas 1.punkts). Ievērojot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka arī konkrētajā gadījumā sakarā ar pieteicējas atvaļināšanu secīgi ir uzdodams atbildētājai nodrošināt pieteicējas noņemšanu no militārā dienesta uzskaites.

[20] Tā kā pieteikums ir apmierināms, par labu pieteicējai no Latvijas Republikas piespriežama samaksātā valsts nodeva par pieteikumu 30 *euro* un apelācijas sūdzību 60 *euro*, kopā 90 *euro* apmērā.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 12.februāra noteikumu Nr.85 „Kārtība, kādā administratīvajā lietā iemaksā, atmaksā un atlīdzina valsts nodevu un iemaksā un atmaksā drošības naudu" 13.punktu valsts nodevu atlīdzina mēneša laikā pēc pieteicēja iesnieguma saņemšanas iestādē Administratīvā procesa likuma 126.pantā minētajos gadījumos no tās iestādes budžeta līdzekļiem, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē.

Minēto noteikumu 14.punkts noteic, ka pēc tam, kad stājies spēkā tiesas nolēmums, kurā ir paredzēta valsts nodevas atlīdzināšana, pieteicējs iesniedz iestādē, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē, iesniegumu par valsts nodevas atlīdzināšanu.

[21] Pirmās instances tiesa lietā pienācīgi nenovērtēja lietas tiesiskos un faktiskos apstākļus.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 307. un 309.pantu, 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

apmierināt /pers. B/ pieteikumu.

Atcelt ar tā pieņemšanas dienu Aizsardzības ministrijas 2018.gada 6.marta lēmumu Nr.MV-N/593 par /pers. B/ atvaļināšanu militārā dienesta rezervē.

Uzdot Aizsardzības ministrijai (Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem) nodrošināt /pers. B/ noņemšanu no militārā dienesta uzskaites.

Piespriest no Latvijas Republikas par labu /pers. B/ samaksāto valsts nodevu 90 (deviņdesmit) *euro*.

Spriedumu var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente	I.Juhņeviča-Knoka
Tiesnesis	M.Vīgants
Tiesnese	L.Vīnkalna